

การเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา

Learning and Teaching in Graduate Level

รองศาสตราจารย์ ดร.ทองปลิว ชมชื่น
รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธนบุรี

นิยามศัพท์

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้นิยามคำว่า “การเรียนการสอน ” ไว้ดังนี้ การ น. เรื่องหรือสิ่งที่จะต้องทำ(เรื่อง, ฐานะ,หน้าที่) เรียน น.เข้ารับความรู้จากผู้สอน, รับฟังการฝึกฝนอบรม เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจหรือความชำนาญ ก. วิธีทำก็ต่อวิธีแก้ไข, รู้กลอุบายทุกทาง ทั้งทางก่อนและทางแก้ สอน ก. บอกวิชาความรู้ให้, บัณฑิต(บัณฑิต) น. ผู้ทรงความรู้, ผู้มีปัญญา,นักปราชญ์ ผู้สำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาซึ่งมี 3 ชั้น คือ ปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก เรียกว่า บัณฑิตมหาบัณฑิต,คหบดีบัณฑิต, ผู้มีความสามารถเป็นพิเศษโดยกำเนิด

การเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา ในที่นี้หมายถึง การเรียนการสอนหรือการศึกษาหลังจากปริญญาตรี เพื่อขอรับประกาศนียบัตร (ป.บัณฑิต) ประกาศนียบัตรบัณฑิตชั้นสูง(ป.บัณฑิตชั้นสูง) ระดับปริญญาโท (มหาบัณฑิต) และปริญญาเอก(คหบดีบัณฑิต)

เป้าหมายของการศึกษา

โดยทั่วไป การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา มีเป้าหมายเพื่อ

1. การเป็นเลิศทางวิชาการ (Academic Excellence) หมายถึง มีความเป็นเลิศ ยอดดีหรือยอดเยี่ยมในสาขาใดสาขาหนึ่งที่ศึกษาเป็นพิเศษ
2. มีความเชี่ยวชาญ, ชำนาญในวิชาชีพ (Professional Expert) หมายถึง มีความชำนาญหรือสั่งทันจัดเจนในวิชาการ/วิชาชีพที่ศึกษา

3. มีความคิดริเริ่ม (Originality) หมายถึง เริ่มคิด เริ่มทำเป็นคนแรก มีความคิดสร้างสรรค์

องค์ความรู้ (Body of Knowledge) หรือระบบวิชาความรู้/วิทยาการ/ศาสตร์(Knowledge) ให้เกิดประโยชน์ในแวดวงวิชาการหรือชุมชน/สังคมส่วนรวม ตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่องเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ.2548 ลงวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548 ได้กล่าวถึงปรัชญาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาไว้ในข้อ 4.2 ความว่า “หลักสูตรปริญญาโทและปริญญาเอก มุ่งให้มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติ ปรัชญาของการอุดมศึกษา ปรัชญาของสถาบันอุดมศึกษา และมาตรฐานวิชาการและวิชาชีพที่เป็นสากล เน้นการพัฒนา นักวิชาการ และนักวิชาชีพ ที่มีความรู้ความสามารถระดับสูงในสาขาวิชาต่างๆ โดยกระบวนการวิจัยเพื่อให้สามารถบุกเบิกแสวงหาความรู้ใหม่ได้อย่างอิสระ รวมทั้งมีความสามารถในการสร้างสรรค์จรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ เชื่อมโยงและบูรณาการศาสตร์ที่ตนเชี่ยวชาญกับศาสตร์อื่นได้อย่างต่อเนื่อง มีคุณธรรมและจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ”

คุณสมบัติของผู้ศึกษา

สมบัติที่สำคัญของผู้ที่จะศึกษา ได้แก่ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จากสถาบันที่ได้รับการรับรองจากรัฐบาล ในสาขาที่ต้องการศึกษาต่อ หรือสาขาที่สัมพันธ์กัน มีสุขภาพดี ไม่มีโรคที่เป็นอุปสรรคต่อการศึกษา มีความสามารถในการอ่าน เขียนภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะภาษาอังกฤษในเกณฑ์ดี เพราะการศึกษาระดับนี้ ต้องสามารถอ่านตำรา งานวิจัย ของต่างประเทศด้วยความพร้อมด้านอื่น ๆ เช่น เวลาเข้าฟังการบรรยาย เวลาค้นคว้านอกเวลา เวลาทำรายงานตามที่ได้รับมอบหมาย ทุนทรัพย์ ค่าใช้จ่ายในการศึกษา และอื่นๆ

เขาเรียนกันอย่างไร

โดยทั่วไป หลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษามีหน่วยกิตไม่มากนักสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (สกอ.) ได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรไว้ดังนี้

ปริญญาโท ให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมตลอดหลักสูตร ไม่น้อยกว่า 36 หน่วยกิต แบ่งการศึกษาเป็น 2 แผน คือ

แผน ก

แผน ก 1 ทำเฉพาะวิทยานิพนธ์ 36 หน่วยกิต ไม่มีรายวิชาต่าง ๆ

แผน ก 2 เรียนรายวิชาต่าง ๆ ตามที่หลักสูตรกำหนด และทำวิทยานิพนธ์เทียบเท่า 12 หน่วยกิต

แผน ข

เรียนรายวิชาต่าง ๆ ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร สอบประมวลความรู้ และทำสารนิพนธ์หรือการค้นคว้าอิสระ 3 – 6 หน่วยกิต

ปริญญาเอก แบ่งการศึกษาเป็น 2 แบบ คือ

แบบ 1 เน้นการวิจัยโดยทำวิทยานิพนธ์ที่ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ไม่มีรายวิชาต่าง ๆ

แบบ 2 เรียนรายวิชาและทำวิทยานิพนธ์

ตามที่หลักสูตรกำหนด

วิธีการเรียนการสอน ได้แก่ การบรรยาย การอภิปราย และสัมมนา นอกจากนี้ ยังจัดให้มีการศึกษา คูงาน เพื่อพัฒนาทักษะและเสริมประสบการณ์ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

กลยุทธ์การเรียนให้ประสบความสำเร็จ

นักศึกษาหลายคนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับบัณฑิตศึกษาและผู้ที่จะประสงค์จะเข้าศึกษาต่อ ในระดับบัณฑิตศึกษา อาจวิตกกังวลใจว่า จะเรียนไม่จบหลักสูตร เรื่องนี้ ขออย่าได้วิตกกังวลเลย ถ้าเรามีความพร้อมและตั้งใจจริง เอาใจใส่การศึกษาอย่างจริงจัง เสมอต้นเสมอปลาย ขอรับรองว่าต้องจบการศึกษาแน่นอน ผู้เขียนขอเสนอกลยุทธ์การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาให้ประสบความสำเร็จดังนี้

1. สมมติว่าท่านได้รับการคัดเลือกเข้าเป็นนักศึกษาแล้ว นักศึกษาจะต้องทำความเข้าใจหลักสูตรว่า มีโครงสร้าง มีแผนการศึกษาอย่างไร มีวิชาบังคับ วิชาเลือกใดบ้าง เปิดสอนในภาคการศึกษาใด แล้ววางแผนการศึกษา (Roadmap) สำหรับตนเอง พร้อมศึกษาระเบียบประกาศ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง

2. วางแผนการเรียนกับเพื่อนการลงทะเบียนเรียนมักจะลงเป็นกลุ่ม เรียนเป็นกลุ่ม ถ้าอาจารย์ผู้สอนมอบหมายให้ค้นคว้าอาจจะเป็นทั้งลักษณะงานส่วนบุคคลและงานกลุ่ม กรณีงานกลุ่ม ควรแบ่งกันค้นคว้า ปรึกษารื้อกัน ร่วมกันจัดระบบข้อมูลที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า เพื่อสะดวกในการนำเสนอ

3. การพบอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ/อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เมื่อนักศึกษาได้เข้าศึกษาในสถาบันเรียบร้อยแล้ว บัณฑิตวิทยาลัยจะแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการ เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาทางวิชาการและเรื่องอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการ

เรียนการสอน ขอให้ให้นักศึกษาใช้ประโยชน์ทางวิชาการจากอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการให้มากที่สุด เพราะจะทำให้เห็นเส้นทางความสำเร็จในการศึกษาได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้นต่อจากนั้นเมื่อนักศึกษาเรียนไปได้สักครึ่งหนึ่ง ประมาณ 2 ภาคการศึกษา หรือได้หน่วยกิตสะสมประมาณ 12 หน่วยกิต ก็มีสิทธิจะเสนอหัวข้อและโครงการวิทยานิพนธ์ พอถึงขั้นนี้บัณฑิตวิทยาลัยจะแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์/อาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ให้แก่นักศึกษา (อาจเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาทางวิชาการคนเดิมหรือคนใหม่ก็ได้) เพื่อให้ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

ในระยะแรกของการเริ่มทำวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ นักศึกษาจะต้องเตรียมให้พร้อม โดยศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องที่ตนสนใจและระเบียบวิธีวิจัยให้แม่นยำ เข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ เป็นระยะ ๆ ตามความจำเป็น โดยปกติการพบกับอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หรือสารนิพนธ์ควรมีการนัดหมายล่วงหน้าเพราะบางครั้งอาจารย์อาจมีการกิจอื่นหรือไม่ได้เตรียมตัว นักศึกษาควรพบอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์สม่ำเสมอจนกว่าจะจบการศึกษา

4. การรู้จักบริหารเวลา ใช้เวลาให้คุ้มค่า ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทุกคนมีเวลา วันละ 24 ชั่วโมงเท่ากัน การรู้จักบริหารเวลาให้เป็น จึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะเวลาที่ผ่านพ้นหรือล่วงเลยไปแล้วไม่สามารถเรียกคืนมาได้ผ่านแล้ว ผ่านเลยเวลาทุกวินาทีมีค่า ดังนั้น จึงควร รู้จักคุณค่าของเวลา รู้จักบริหารเวลา ใช้เวลาเพื่อการศึกษาการค้นคว้า นอกเวลาออกกำลังกาย และพักผ่อน (ปราชญ์ 4 เศรษฐี 6 ขาจก 8) การบริหารร่างกาย การดูแลสุขภาพ ขยันอย่างมีทิศทาง พยายามปรับปรุงตนเองให้เข้าสู่มาตรฐานสากลทางวิชาการ พัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา (ฝึกสังเกต ฝึกบันทึก ฝึกสะสมเอกสารงานวิชาการ ฝึกการฟัง ฝึกการนำเสนอ ฝึกปูจจา-วิสัยทัศน์ ฝึกตั้งสมมติฐาน ฝึกการค้นหาคำตอบ และ ฝึกการวิเคราะห์ สังเคราะห์)

5. มีระเบียบวินัยรู้จักควบคุม ตักเตือนตนเองให้มีระเบียบวินัย ทำในสิ่งที่ควรทำ ละเว้นสิ่งที่ควรละเว้น สิ่งใดที่เราไม่ชอบ คนอื่นเขาก็ไม่ชอบเหมือนกัน รู้จักผิดชอบชั่วดี

รู้จักให้เกียรติผู้อื่น รู้จักให้และรับ เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข

6. รู้จักแหล่งข้อมูล (Source) และทรัพยากรบุคคล (resource person) ได้แก่ นักวิชาการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ และนักปราชญ์ในสาขาวิชาต่างๆ โดยเฉพาะในสาขาที่เกี่ยวข้องกับที่ตนศึกษา

7. สร้างนิสัยใฝ่หาความรู้ (สร้างนิสัยใฝ่เรียน ใฝ่รู้) โดยเริ่มจากการสร้างนิสัยรักการอ่านก่อน รู้จักวิธีเรียนรู้ พบผู้รู้ รู้จักอ่อนน้อมถ่อมตน และใจกว้าง มีน้ำใจ บางคนสมองโต แต่ใจถีบ (การเรียนน้อย อ่านน้อย เห็นน้อย คิด/วิเคราะห์น้อย และทำหรือปฏิบัติน้อยจะได้ความรู้ที่น้อย)

หนังสือ/เอกสารอ่านประกอบ

1. ต้นคำ ไชยสมหมาย เทคนิคการเรียนเก่ง และวิธีเรียนให้ประสบความสำเร็จ. กรุงเทพฯ, กำแก้ว, MM
2. ประเวศ วะสี. การพัฒนามนุษย์แนวใหม่ เพื่ออนาคตที่ยั่งยืน. กรุงเทพฯ, หมอชาวบ้าน, 2545
3. สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.), เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2548 และแนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2548